

NICOLAE TITULESCU ȘI IMPLICAȚIILE SALE POLITICE EXTERNE PRIVIND SECURITATEA MĂRII NEGRE

Daniela Florentina BORCAN

Arhivele Militare Naționale Române
10.55535/GMR.2024.4.49

Romania has promoted an active foreign policy that aims to defend independence, territorial integrity, and develop security to ensure peace. Nicolae Titulescu, who was the main figure in Romanian foreign policy, safeguarded the country's borders during challenging times, taking into account the importance and advantages of our territory. The political man focused on the Black Sea and the issue of the straits. In a conciliatory framework, Titulescu supported strategic cooperation and advocated the conclusion of regional alliances and conventions to harmonize the interests of peoples, resulting in strengthening security in the face of expansionist trends as well as in enhancing trade and free movement of vessels in the Black Sea.

Keywords: Nicolae Titulescu; military power; Black Sea security; strategic cooperation; Montreux Convention;

Motto: „Eu aş zice că Strâmtoarele sunt însăşi inima Turciei. Dar ele sunt, în acelaşi timp, plămânii României. Când o regiune este, prin situaţia sa geografică, inima unei naţiuni şi plămânii acesteia, înţelepciunea cea mai elementară dictează acestor două naţiuni să se unească şi să facă un întreg”.

Nicolae Titulescu

INTRODUCERE

Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre este un subiect de interes al istoriografiei româneşti, cercetarea implicând o analiză complexă care acoperă mai multe aspecte, în speţă cele geopolitice, strategice, dar şi istorice. Lucrarea de faţă are ca principal obiectiv de cercetare importanţa evenimentelor politice din perioada interbelică a României, cu precădere importanţa diplomaţiei externe dusă de omul politic Nicolae Titulescu (1882-1941) şi acţiunile cheie ale acestuia privind aportul României la securitatea Mării Negre.

Nicolae Titulescu, una dintre cele mai proeminente figuri diplomatice ale României în perioada interbelică, a fost cunoscut pentru rolul său în politica internaţională din perioada interbelică, el având un impact semnificativ asupra evoluţiei politicii duse de România, ce viza securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre, prin activitatea sa diplomatică intensă şi prin promovarea principiilor de securitate colectivă şi cooperare internaţională.

În perioada interbelică, Marea Neagră era o regiune de interes strategic pentru mai multe puteri, inclusiv Uniunea Sovietică, Turcia şi statele riverane, precum România şi Bulgaria. Regiunea era marcată de tensiuni teritoriale, precum şi de competiţia pentru influenţă în Balcani şi în Caucaz. România, cu o frontieră extinsă la Marea Neagră şi controlând gurile Dunării, avea interese vitale legate de securitatea acestei regiuni, inclusiv menţinerea stabilităţii şi a unui echilibru de putere favorabil.

DIRECȚII DE ACȚIUNE ALE POLITICII EXTERNE

În ceea ce priveşte politica externă a lui Nicolae Titulescu, el a avut mai multe direcţii de acţiune privind principiul securităţii, în calitate de susţinător şi promotor al acestuia. Pe lângă alianţele regionale la care a aderat România, menite să asigure securitatea României, precum Mica Înţelegere (alianţa dintre România, Cehoslovacia şi Iugoslavia), Înţelegerea Balcanică (un pact între România, Grecia,

Turcia și Iugoslavia), el a susținut și securitatea colectivă. Conceptul de securitate colectivă în sistemul european susținut de Titulescu promova cooperarea între statele europene pentru a preveni războaiele și a asigura stabilitatea. Alianțele aveau ca scop menținerea echilibrului de putere în Europa de Est, Sud-Est și protejarea României de eventualele agresiuni, inclusiv în regiunea Mării Negre.

Titulescu a susținut stabilitatea în regiunea Mării Negre și a fost implicat în diverse negocieri și tratative care aveau ca scop prevenirea expansiunii influenței străine în această zonă. Încercând să construiască relații de bună vecinătate, a susținut o serie de tratate pentru asigurarea păcii, un astfel de tratat fiind cel de la Lausanne, din 1923. Tratatul redefinea granițele și relațiile de putere din regiunea Balcanilor și a Mării Negre după Primul Război Mondial. Titulescu nu a fost direct responsabil pentru acest tratat, dar a activat în perioada ratificării acestuia, încercând să asigure un echilibru de putere favorabil țării. Acordul internațional stabilea granițele Republicii Turcia, reorganizând și raportul de forțe maritim. O principală și importantă prevedere a tratatului era recunoașterea suveranității Turciei asupra strâmtorilor Bosfor și Dardanele, care avea dreptul de a-și exercita controlul asupra acestora.

Raportul de forțe de care menționam anterior viza și poziția geopolitică a României, mai ales din perspectiva regimului internațional al strâmtorilor, dreptul liberei circulații a navelor în acea zonă și accesul țării noastre la Marea Neagră. Tratatul de la Lausanne a pus bazele unui cadru de cooperare în regiunea extinsă a Mării Negre și a unei colaborări între Turcia și vecinii săi. România a beneficiat de o stabilitate regională esențială ce s-a datorat și acestui tratat, mai ales că unul dintre beneficiile liberei circulații era comerțul maritim.

Fiind conștient de importanța menținerii păcii și echilibrului în zonă, Nicolae Titulescu devine unul dintre arhitecții Pactului de Înțelegere Balcanică, din 1934, semnat între România, Grecia, Iugoslavia și Turcia, cu scopul de a consolida rezistența în fața agresiunilor revizioniste, inclusiv în zona Mării Negre. Pactul de Înțelegere Balcanică era garanția consolidării granițelor României, stabilite după Primul Război Mondial și întăririi relației cu Turcia, având ca obiectiv consolidarea alianțelor României în Balcani. Pactul din Balcani a materializat viziunea lui Titulescu asupra unei Europe stabile, care să prevină conflictele armate.

În strânsă legătură cu tratatele menționate anterior se află și Convenția de la Montreux. Încheiată la 1936, după *Conferința privind regimul strâmtorilor Mării Negre*, ce se desfășurase cu scopul instituirii unui nou regim asupra strâmtorilor. Convenția reglementa regimul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, ceea ce l-a făcut pe Titulescu să fie direct interesat de urmările Convenției. Astfel că Titulescu încearcă

să susțină ideea ca Turcia să reia puterea și controlul asupra acestor strâmtori, temându-se, ca în caz contrar, în regiune să se producă destabilizări.

Noua convenție înlocuia Tratatul de la Lausanne din 1923, care instituisese un control internațional asupra strâmtorilor. Nicolae Titulescu sprijină noua situație, deoarece acest aranjament îi era mult mai favorabil României din punctul de vedere al securității în regiunea Mării Negre. Motivele pentru care el sprijinea Convenția erau pertinente și vizau viitorul securității României, relațiile diplomatice, dreptul la libera trecere a navelor, problema comerțului, viitorul economiei și contextul geopolitic. Pe lângă reducerea riscului invaziei puterilor revizioniste, convenția a garantat situația navelor comerciale, respectiv libera trecere a acestora pe timp de pace și care era esențial pentru comerțul internațional al României.

Totodată, în cazul unei situații de război, Turcia avea dreptul de a restricționa accesul navelor străine în regiunea Mării Negre, acest fapt protejând spațiul maritim de invazii externe. Un rol important l-a avut și Comisia internațională a strâmtorilor, cu reprezentanți precum cei ai Turciei, Greciei, României, Bulgariei, Rusiei, care a avut în vedere respectarea regimului strâmtorilor, obiectiv continuat de țările partenere sub prevederile Convenției de la Montreux. Pentru România, situația strâmtorilor avea o importanță aparte, ținând cont de efectele produse asupra navigației pe fluvial Dunărea. Mișcarea pe fluviu ducea la dezvoltarea economică a României.

În anii 1930, spațiul european se confrunta cu ascensiunea noilor ideologii politice totalitare, ce puneau în pericol integritatea politică și teritorială a acestora. Pentru pacea europeană, extinderea fascismului și nazismului era un real pericol, pe care națiunile îl conștientizaseră destul de repede. Nicolae Titulescu a jucat un rol important și în normalizarea relațiilor României cu Uniunea Sovietică în anii 1930. Deși precaut, el a considerat esențială menținerea unui dialog diplomatic cu Moscova pentru a proteja integritatea teritorială a României, în special în contextul disputelor legate de Basarabia și securitatea la Marea Neagră.

Relațiile cu URSS s-au bazat pe colaborare și prudență, pe dialog și cooperare bilaterală, susținând că o înțelegere cu URSS ar putea oferi României mai multă siguranță, un contrabalans încercând să introducă Rusia în alianțele de securitate colectivă. Așa cum era de așteptat, Titulescu a fost criticat pentru politica sa de cooperare cu URSS, mai ales de către partea conservatoare, care se temea de puterea și atitudinea schimbătoare a acestei mari puteri. Aici îl putem aminti pe Gheorghe I. Bățianu, care și-a manifestat neîncrederea și îngrijorarea față de acțiunile lui Titulescu, pe care le-a considerat, mai cu seamă, periculoase, viitorul și apărarea României putând cădea în mâinile Moscovei. Fără doar și poate, politica

sa a avut atât efecte pozitive, menținând o oarecare liniște și pace în ceea ce privea poziția României în fața tensiunilor regionale, și mai puțin favorabile odată cu demiterea lui Titulescu. Tensiunile privind viitorul Basarabiei, subiect rămas sensibil chiar și după discuțiile diplomatice purtate între România și URSS, a împiedat o colaborare permanentă, creând un cadru mult mai tensionat și greu de gestionat pentru România, culminând cu ultimatumul sovietic din 1940.

Prin eforturile sale de a construi un sistem de securitate colectivă și prin alianțele regionale pe care le-a susținut, Nicolae Titulescu a contribuit indirect la stabilitatea regiunii Mării Negre. Aceasta a fost crucială pentru România, care depindea de un mediu regional stabil pentru a-și proteja interesele economice și strategice în zona mării. Titulescu a utilizat tribuna internațională a Ligii Națiunilor pentru a promova dezarmarea și soluționarea pașnică a disputelor, inclusiv în regiunile adiacente Mării Negre. Deși succesul său a fost eliminat de ascensiunea regimurilor totalitare și de eșecul Ligii Națiunilor, el a stabilit un precedent pentru abordările ulterioare ale României.

CONCLUZII

Moștenirea diplomatică a lui Titulescu a influențat politica externă românească și după moartea sa, inclusiv în perioada postbelică. Principiile de securitate colectivă și dialog pe care le-a promovat au continuat să fie relevante în politica față de Marea Neagră, mai ales în cadrul NATO și a altor organizații internaționale. În contextul actual al tensiunilor din regiunea Mării Negre, ideile lui Titulescu privind diplomația activă, cooperarea internațională și prevenirea conflictelor rămân importante pentru abordarea României în gestionarea provocărilor de securitate din zonă.

Activitatea diplomatică a lui Nicolae Titulescu a avut un impact semnificativ asupra securității colective, el contribuind la crearea unui cadru diplomatic care a influențat stabilitatea și securitatea Mării Negre, un aspect crucial pentru politica externă a României în perioada interbelică.

Aflat în fruntea diplomației României, el a militat pentru pace, securitate, dreptul poporului la independență și unitate. Prezervarea integrității teritoriale a fost, de asemenea, un obiectiv pentru care Titulescu a acționat în politica externă. Cu toate acestea, el a fost criticat în perioada contemporană de acțiunile de apropiere de URSS, fiind catalogate periculoase și inadecvate. Marele diplomat a lansat, de-a lungul activității sale, idei originale, pacifiste, curajoase, mai ales în cadrul Ligii Națiunilor, într-un context primejdios, sub expansiunea regimurilor totalitare. Acțiunile sale, desfășurate acum mai bine de 80 ani, au efecte și astăzi, ceea ce ne demonstrează, încă o dată, puterea și dedicarea marelui om politic român.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Arhivele Militare Naționale Române, Fond Microfilme 948, Secția 3 Operații.
2. Bărbulescu, P., Cloșcă, I. (2022). „*Repere de cronologie internațională 1914-1945*”. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
3. Botoran, Const., Zaharia, Gh. (1981). *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic (1919-1939)*. București: Editura Militară.
4. Calafeteanu, I. (1997). „*Politică și interes național în România interbelică*”. București: Editura Enciclopedică.
5. Ciachir, N. (1996). „*Marile puteri și România (1856-1947)*”. București: Editura Albatros.
6. Oșca, Al. (2003). „*Managementul crizelor regionale. Modelul balcanic interbelic*”. București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare.
7. Oșca, Al., Nicolescu, Gh. (1994). „*Tratate, convenții militare și protocoale secrete (1934-1939)*”. Pitești: Editura Vlasie.
8. Retegan, M. (1997). „*În balanța forțelor. Alianțe militare românești interbelice*”. București: Editura Semne.
9. Talpeș, I. (1988). „*Diplomație și apărare. Coordonate ale politicii externe românești (1933-1939)*”. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
10. Titulescu, N. 1937 „*Relațiile dintre România și alte state*”, în vol, „*Politica externă a României (1937)*”.